

Preporođeni Ivrit

Autor teksta: [Dražen Pekušić](#)
Preuzeto iz [Frenzy Spark Magazina](#)

Interesantna je činjenica da u dosadašnjoj istoriji nikada nije bio zabeležen slučaj potpune revitalizacije jednog jezika, izuzev hebrejskog. Tu se pre svega misli na ponovno vraćanje u upotrebu davno izumrlog jezika, kojim se nije pričalo dugi niz vekova. Saga o Ivritu (עִבְרִית - hebrejski jezik) je jedna dramatična i zanimljiva priča, vezana za poreklo, opstanak i ponovnu masovnu upotrebu tog sistema komunikacije. Priča o hebrejskom je mnogo više od gramatičkih pravila jer se radi o čitavoj istoriji jednog naroda, oslikanoj u burnom i više hiljada godina dugom životu, ovekovečenom u savršenoj šemi semitskog sistema sporazumevanja.

Hebrejski jezik

Većina jezika s kojima se danas susrećemo, na našem Evropskom tlu, potiče iz indo-evropske porodice. To je najraširenija jezička skupina koja obuhvata gotovo sve evropske jezike, ali podrazumeva i zemlje koje su bile pod uticajem ili okupacijom evropskih sila. S druge strane, postoje mnoge teorije koje kažu da svi poznati jezici pripadaju praindo-evrpskom jeziku, iz koga je poteklo svo dalje grananje i zbog cega svi jezici imaju zajednički koren. Jedina sličnost ivrita sa svim ostalim jezicima oslikava se u nastanku njegovog pisma, koja proističe iz korena feničanskog pisma. Ono je dalo osnove za formiranje svih budućih, kao što su današnja latinica, ćirilica, arapsko i hebrejsko pismo. Dobar primer za univerzalni slovni koren je slovo **a**, koje je na feničanskom značilo – bik, a čitalo se alef. Označavalo se pojednostavljenim simbolom glave bika, gde i leži simbolika prvog slova u alfabetu, jer se bik smatrao predvodnikom, prvim u nizu. Kasnije se ovaj početni znak modifikovao i blago menjao, kod Jevreja, Grka, Latina i Arapa. I danas na hebrejskom prvo slovo alefbeta čita se kao alef i takođe znači bik.

Eliezer Ben Jehuda – Tvorac modernog hebrejskog

ljudi u delovima Sirije, Libana i Izraela. Na granici je odumiranja. Aramejski je jako srodan sa hebrejskim jezikom.

Većina lingvisti slaže se da glavni razlog za postepeno gašenje drevnog hebrejskog jezika treba tražiti u periodu nakon uništenja Jerusalima, i Prvog hrama, od strane vavilonskog kralja Nabukodonosora II, 607. godine p.n.e. Posle vavilonskog progonstva hebrejski doživljava snažan uticaj aramejskog govornog jezika s područja Bliskog istoka. Nasledio ga je mišnanski hebrejski kao i verzije aramejskog. Kasnije je pod rimskom vladavinom hebrejski skoro potpuno iščezao iz govornog oblika, ali je u pisanoj formi opstao kroz vekove. Judaizam je tu imao odlučujuću ulogu, jer je hebrejski korišćen za pisanje svetih knjiga i versku službu, te je tako dugi niz godina opstajao u pisanoj formi. Za razliku od latinskog i staro-grčkog, hebrejski jezik nikada u potpunosti nije izgubio govornu upotrebu. Jevrejska kultura smatra obaveznim za svoje pripadnike da se kroz versko obrazovanje s biblijskim hebrejskim upoznaju od rane mladosti (tzv. Bar i Bat micva).

Tokom narednog istorijskog razdoblja, Jevreji rasuti na području Evrope služili su se jezicima država u kojima su živeli, dok su u verskim službama praktikovali svoj maternji, prenosivši ga usmeno s kolena na koleno. Hebrejski se za to vreme razvijao u jevrejskoj dijaspori, pre kao jezik religije i nauke nego kao govorni jezik. Njime su pisana mnoga filozofska dela, rasprave i istorijski udžbenici. U tom periodu progona, javljaju se dve varijacije hebrejskog jezika, u zavisnosti od dve glavne skupine evropskih Jevreja –

Nasuprot priči o indoevropskim jezicima, imamo hebrejski koji pripada stablu semitskih jezika, afro-azijatske porodice. Dodirnih tačaka između indoevropskog i semitskog uopšte nema. Iako tragovi prvih zapisa na hebrejskom datiraju mnogo ranije, smatra se da je formiran u X veku pre nove ere, u vreme kralja Solomona, a nastao od akadijskog, kana'anićanskog, kojim se govorilo u Kana'anu i jezika kojim su se Izraelci služili pre nego što su se tamo doselili. U semitske jezike pored hebrejskog ubrajamo i arapski, etiopski i aramejski, prvenstveno kao one koji su i dalje u zvaničnoj upotrebi. Aramejskim, iako spada u jedan od najstarijih od pomenutih, govori izuzetno mala grupa

aškenazi i sefarda. Te dve grupe odlikovale su se pre svega geografskim odredištima. Aškenazi potiču iz severne, srednje ili istočne Evrope. Aškenaz (אַשכּנַזִּים) na hebrejskom doslovno znači Nemačka, opisujući pre svega regiju gde je većina te skupine živala. Aškenazi su razvili svoj poseban jezik Jidiš (ייִדיש, Yiddish, Jüdische Deutsch), što u prevodu bukvalno znači jevrejski, odnosno jevrejsko-nemački, nastao između IX i XII veka. U osnovi, to je germanski jezik i s nemačkim deli veliki broj zajedničkih reči. Osim nemačkog, za osnovu ima i hebrejski, kao i veliki broj pozajmljenica iz slovenskih i romanskih jezika. Toliko je blizak nemačkom, da se više smatra njegovim dijalektom nego posebnim jezikom. Neki lingvisti tvrde da je u samom začetku **jidiš** imao slovenske korene, koji su kasnije zamenjeni nemačkom osnovom. S obzirom na to da su se izdvojila dva osnovna dijalekta jidiša, zapadni i istočni, upravo je istočni jidiš i zadržao veći deo slovenskih primesa. Inače se jidiš piše prilagođenim hebrejskim pismom. Još jedna od interesantnih činjenica je i ta da je jidiš bio nacionalni jezik ogromne jevrejske populacije koja je odbacila koncept cionizma i pokušala da dobije sopstvenu kulturnu autonomiju, mimo ideje povratka u Palestinu. Dugo se održavala podela između takozvanih sakralnih, pro-jidiš i sekularnih Jevreja, koji su bili hebrejski nastrojeni. Prvi jevrejski pisac koji je dobio međunarodnu nagradu za književnost, a pisao jidišom, bio je Isak Baševiz Singer (Isaac Bashevis Singer). On je 1978. bio laureat Nobelove nagrade za književnost.

Theodor Herzi – Idejni tvorac današnje države Izrael

S druge strane, Jevreji Sefardi su potomci prognanika iz Španije i Portugala, te se kao grupacija razlikuju se od Aškenazi Jevreja. Termin Sefardi prvo se vezivao za Malu Aziju, ali je u srednjem veku doveden u vezu sa Španijom jer su tu doživeli svoje *zlatno doba*. Pored toga što danas uglavnom označava Jevreje s Iberijskog poluostrva, on generalno podrazumeva Jevreje islamskog sveta. Na hebrejskom reč Sefard (Sfarad, סְפָרַד) znači španski. Kao i njihovi sunarodnici iz severne i istočne Evrope, i Sefardi su razvili svoj poseban jezik kojim su se na području Iberijskog poluostrva sporazumevali. To je judeo-španski, odnosno Ladino (לאדינו) jezik. Kao i Jidiš, Ladino za osnovu ima hebrejski, ali se razvijao pod velikim uticajem Islama, odnosno Arapskog i Turskog jezika, koji i čine dobar deo fonda reči Ladina. Takođe su delimičan uticaj izvršili Francuski, Bugarski i Grčki, ali i slovenski jezici. Sve u zavisnosti od geografskog porekla samih Sefarda koji su njime pričali. Piše se standardnim latiničnim fontom, za razliku od Jidiša.

Kao što se idejnim vođom stvaranja države Izrael, na prostoru Bliskog istoka, prapostojbini Jevreja, smatra Teodor Hercl (Theodor Herzl), tako je Eliezer Ben-Jehuda (Eliezer Ben-Yehuda) tvorac takozvanog preporoda hebrejskog jezika, jer je postavio temelje za njegov moderni razvoj. Sve je proisteklo iz ideje nacionalnog Jevrejskog preporoda (Shivat Tziyon) i velikog ujedinjenja rasutih Jevreja. Otuda kasnije i kovanica *cionizam*. Jedan od prvih ključnih koraka bio je jezičko ujedinjenje. Naravno, pored Eliezera, tu je i širok krug drugih lingvista i naučnika koji su svojim radom učinili da jedan jezik ponovo oživi. Godine 1885. osnovan je Savet za jezik, a 1890. predstavlja zvanični početak primene obnovljenog hebrejskog, koji je tada uveden u sve institucije, administraciju, škole i međusobno sporazumevanje. Glavni pokretač te revitalizacije je masovni povratak Jevreja u Palestinu, a kasnije i osnivanje države Izrael i masovni povratak Jevreja u svoju, novoosnovanu državu.

Kao prva osnova za fond reči i gramatička pravila modernog hebrejskog koristile su se Jevrejske svete knjige, kao što je Tora (תורה, biblijsko Petoknjžje), u kojima je odlično očuvan prvobitni jezik, izvorni ivrit. Hebrejski jezik je za Jevreje *Leshon haKodesh* (שדוקה וישל), odnosno sveti jezik od pradavnih vremena. Za neke od izraza koji nisu proizašli iz hebrejskog korena, a to su uglavnom reči novijeg datuma, korišćen je drugi srodni semitski jezik, arapski. Na taj način sačinjeno je na hiljade reči koje su i danas u upotrebi. Takođe su u osnovni fond reči novog hebrejskog ušli određeni izrazi iz jidiša i ladina, ali i iz ruskog, engleskog i francuskog. Eliezer je tada sastavio prvi enciklopedijski rečnik, koji i danas predstavlja osnovu i suštinu ivrita, kao zvaničnog državnog jezika. Veliki uticaj imali su i doseljenici koji su sa sobom donosili određene slengove karakteristične za regije iz kojih su poticali, uglavnom iz istočne Evrope. Odatle i prepoznatljivi, gleni prizvuk semitskog jezika.

י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
Yod	Tet	Chet	Zayin	Vav	He	Dalet	Gimel	Bet	Alef
(Y)	(T)	(Ch)	(Z)	(V)	(H)	(D)	(G)	(B/V)	(silent)
ע	ס	ן	נ	ם	מ	ל	ך	כ	
Ayin	Samech	Nun	Nun	Mem	Mem	Lamed	Khaf	Kaf	
(silent)	(S)	(N)	(N)	(M)	(M)	(L)	(Kh)	(K/Kh)	
ת	ש	ר	ק	ץ	צ	ף	פ		
Tav	Shin	Resh	Qof	Tsadeh	Tsadeh	Feh	Peh		
(T)	(Sh/S)	(R)	(Q)	(Ts)	(Ts)	(F)	(P/F)		

Hebrejski alefbet

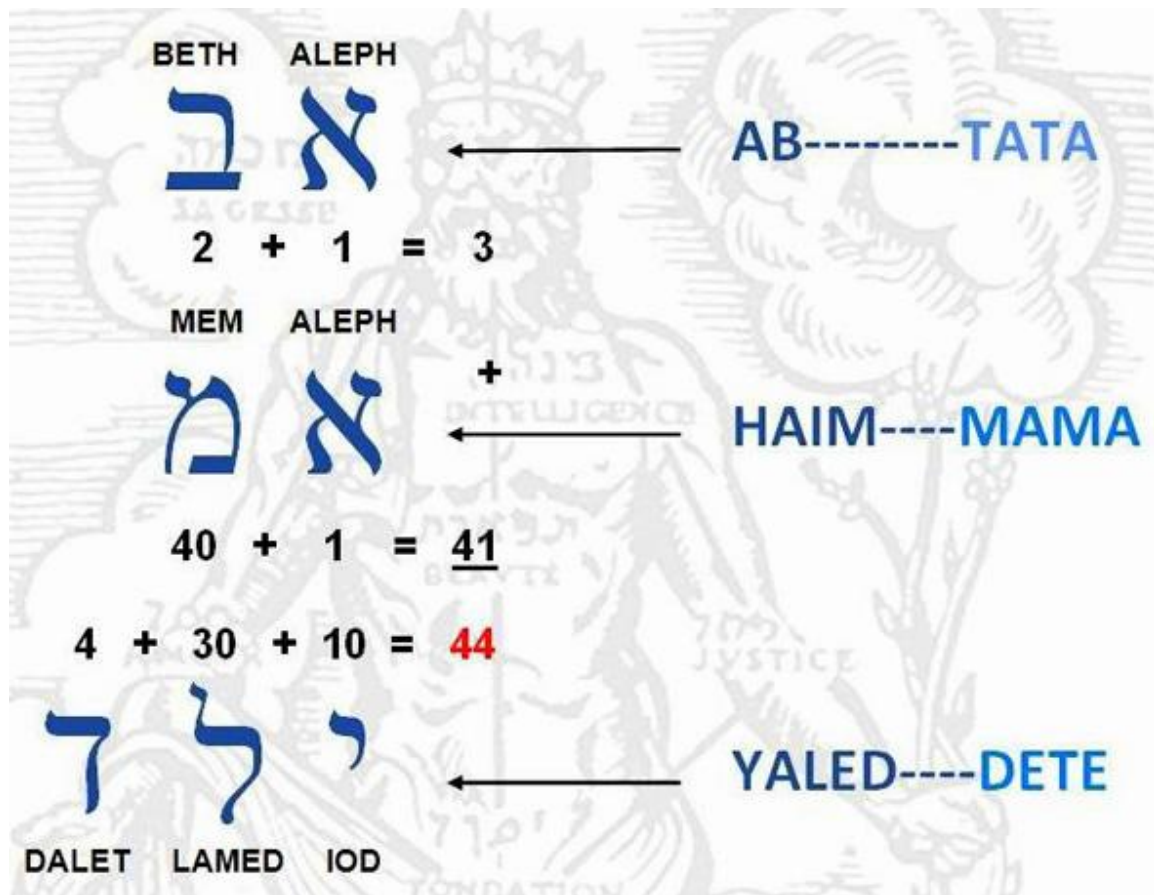
Hebrejski jezik je konsonantno pismo, gde se tekst čita i piše s desna na levo. Naziv je dobio od reči – ibri, a povezuje se s biblijskom ličnošću Ebera ili Hebera, Nojevog praunuka, oca Jevreja i Arapa. Font se sastoji od 22 konsonanta, odnosno suglasnika, koji se slovno pišu. Samoglasnici, ili vokali, pišu se znakovno, ispod i iznad slova u vidu tačaka i crtica. Oni daju pun smisao i značenje rečima, ali njihovo pisanje nije obavezno, prvenstveno kod ljudi koji dobro vladaju hebrejskim jezikom. S druge strane, postoje primeri gde su vokali obavezni, a to su pre svega tekstovi gde je jako bitno pravilno pisanje reči – poezija, sveto pismo i rečnici. Napisan izraz bez vokala može imati više značenja, a ako se jezik ne zna dobro može rezultirati pogrešnim tumačenjem. Prvo slovo hebrejskog alefbeta, alef (**a**), se ne izgovara. Slova su nosioci vokala. Određeni vokal ispod bilo kog slova čita se kao glas **a**, tj. čita se prvo slovo, a zatim znak (vokal) ispod njega. Evo primera - ako napišemo slobo bet (**b**), a ispod njega obeležimo vokal, čitaće se kao Ba. Ili recimo, ako napišemo samo slovo alef, ono se ne čita, ali ako ispod slova **a** dodamo simbol vokala, tek onda se alef čita kao **a**. Ni jedna reč ne može početi niti se završiti vokalom. Svaki vokal mora biti okačen o konsonant. Postoji takodje i bitna razlika između pisanog i štampanog fonta. Štampani se koristi isključivo u literaturi, na posterima i javnim glasilima, dok se pisani ivrit koristi u svakodnevnoj komunikaciji. Imenice ženskog roda obično se završavaju glasom **a**. Evo primera za reč **razumem** – *Ani mevina* (za pripadnice ženskog roda) – *Ani mevin* (za muški rod).

Qof (Q)	⓪ Ⓜ Ⓜ Ⓜ	Zayin (Z)	ז ז ז ז
Feh (F)	Ⓢ Ⓢ Ⓢ	Chet (Ch)	ח ח ח ח
Feh (F)	Ⓢ Ⓢ Ⓢ	Yod (Y)	י י י י
He (H)	ה ה ה ה	Lamed (L)	ל ל ל ל
Mem (M)	מ מ מ מ	Nun (N)	נ נ נ נ
Shaf (S)	ש ש ש ש	Tavah (T)	ו ו ו ו
Tav (T)	ט ט ט ט	Resh (R)	ר ר ר ר
Shin (Sh)	ש ש ש ש	Alef (Aleph)	א א א א
Vav (V)	ו ו ו ו	Dalet (D)	ד ד ד ד
Bet (B)	ב ב ב ב		
Gimel (G)	ג ג ג ג		

VREDNOST	1	2	3	4	5	6	7	8	9
VREDNOST x 1	א Alef	ב Bet	ג Gimel	ד Dalet	ה He	ו Vav	ז Zayen	ח Het	ט Tet
VREDNOST x 10	י Yod	כ Kaf	ל Lamed	מ Mem	נ Nun	ס Samekh	ע Ayin	פ Pe	צ Tzadi
VREDNOST x 100	ק Qof	ר Resh	ש Shin	ת Tav					
VREDNOST x 100	ק Qof	ר Resh	ש Shin	ת Tav	ך Final Kaf	ם Final Mem	ן Final Nun	ף Final Pe	ץ Final Tzadi

Numeričke vrednosti hebrejskih slova

Još jedna od odlika hebrejskog jezika je da se numeričke oznake, odnosno brojevi, mogu predstaviti putem hebrejskog alefbeta, mada se podjednako danas koriste i standardni arapski brojevi. Takođe, nema posebne oznake za nulu. Hebrejski je poznat po tome što je numerički maltene savršeno usklađen, tako da ako bi segmente hebrejske Biblije predstavili numerički, smisao bi bio još dublji i kompleksniji. Taj sistem je posebno izražen u jevrejskom misticizmu i Kabali, preko metoda Gematrije (גימטריה), koja korespondira između alefbeta i numeričkog sistema. Da bi imali jasniju sliku te numeričko-slovne povezanosti, lep primer su numeričke oznake za reči otac, majka i dete. Hebrejska reč za oca je – Ab (tata), čija je vrednost 3, za majku – Haim (mama), vrednosti iznosi 41, dok numerička vrednost reči dete – Yaled, je **44** = 3 + 41. Dakle tata + mama = dete. Čitav hebrejski jezik je prožet povezanostima ovakvog tipa, sve je numerički usklađeno. Nije slučajno da se smatra da stara pisma poseduju dublji smisao nego što to izgleda na prvi pogled. Tako možemo razumeti opsesiju nekih osoba da prodru u ezoteričko značenje drevnih tekstova.

Literatura na hebrejskom jeziku je veoma razvijena i često prevedena širom sveta. Svoj značaj u svetskoj književnosti dobija prvenstveno od 1966. godine, nakon dodeljivanja Nobelove nagrade za književnost Šmuelu Josefu Agnonu. Poznata su i dela Davida Grosmana, Oza Amosa, Šulamit Lapid, koji su prevedeni na desetine drugih jezika. Neki od pomenutih pisaca doživeli su višemilionske tiraže samo na području Sjedinjenih Država. Po nekim procenama kritičara, savremena izraelska književnost stoji rame uz rame s južno-američkom književnošću, po interesovanju čitalačke publike i tiražima prevoda.

Danas hebrejskim jezikom govori preko 6 miliona ljudi, uglavnom u Izraelu i drugim delovima Palestine, kao i u Sjedinjenim Državama i drugim jevrejskim zajednicama širom sveta. Pored hebrejskog, u službeni jezik države Izrael spada i arapski. Akademija hebrejskog jezika (הַאֲקָדֵמְיָה לְלִשׁוֹן הָעִבְרִית, HaAkademya laLashon ha'Ivrit) je glavna izraelska institucija koja danas vodi brigu o ivritu, a osnovala ju je izraelska vlada 1953. godine. Akademija je zamenila dotadanšnji Savet za hebrejski jezik, osnovan od strane Eleiezera Ben Jehude. Fokus te institucije je stvaranje novih reči i izraza iz hebrejskog korena i strukture. Kod nas, u Srbiji, hebrejski jezik zastupljen je na nastavno-naučnom odeljenju u Pančevu, Internacionalnom univerzitetu u Novom Pazaru, gde postoje studije hebrejskog jezika i književnosti, i na Institutu za hebrejski jezik i književnost u Beogradu. Takođe postoje i mnoge sekcije i kursevi ivrita u sklopu beogradske sinagoge Sukat Šalom i Jevrejske opštine Beograd.